

УДК 811.133.1'42:821.133.1-31Шмітт.09  
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.38.46>

## ДИСКУРС ХРИСТІЯНСЬКОГО ПАЛОМНИЦТВА В РОМАНІ Е.-Е. ШМІТТА «LE DÉFI DE JÉRUSALEM»

### DISCOURSE OF CHRISTIAN PILGRIMAGE IN E.-E. SCHMITT'S NOVEL “LE DÉFI DE JÉRUSALEM”

Черкашина Т.Ю.,

*orcid.org/0000-0002-6546-4565*

*доктор філологічних наук, професор,*

*професор кафедри романо-германської філології*

*Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Юрченко В.В.,

*orcid.org/0000-0003-0263-1941*

*кандидат економічних наук,*

*доцент кафедри іноземних мов*

*Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*

У статті досліджується репрезентація нефікційного християнського паломницького дискурсу в автобіографічному романі сучасного французького письменника Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem». Роман за формою є щоденником паломника, який восени 2022 р. подорожує Святою Землею в складі католицької паломницької групи. Мета статті – на основі літературного аналізу зазначеного твору виявити характеристики сучасного нефікційного літературного християнського паломницького дискурсу. Базовою гіпотезою дослідження є твердження про наявність в тексті роману ознак полідискурсивності, транстекстуальності та інтермедіальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив виявити прецедентні тексти християнського паломницького дискурсу та описати його як такий, що еклектично поєднує риси нефікційного літературного та релігійного дискурсів. Також за результатом аналізу науково-теоретичних джерел визначено «полідискурсивність», «транстекстуальність» та «інтермедіальність» як характерні риси сучасного літературного дискурсу.

Літературний аналіз тексту роману Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» дозволив констатувати наявність в творі ознак полідискурсивності, транстекстуальності та інтермедіальності. Полідискурсивність в романі реалізується як поєднання літературного нефікційного подорожнього (паломницького) та релігійного дискурсів, а також як наявність у творі елементів інших видів дискурсу, зокрема релігійно-наукового (богословського), історичного, філософського, психологічного дискурсів. Зазначені дискурси в романі чергуються, частково перетинаються, взаємонакладаються. Крім того, у творі було виявлено прояви транстекстуальності (зокрема, такі її різновиди, як паратекстуальність, інтертекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність), а також інтермедіальності (в таких формах, як екфразис (музичних та художніх творів), коментар, критика (щодо архітектурних пам'яток); наявність професійних лексики (із сфери музики, театру, архітектури) та художніх прийомів (елементів кінопоетики).

**Ключові слова:** сучасна французька література, Ерік-Емманюель Шмітт, паломницький нефікційний дискурс, полідискурсивність, транстекстуальність, інтермедіальність.

The article examines the representation of non-fictional Christian pilgrimage discourse in the autobiographical novel by the famous French writer E.-E. Schmitt 'Le défi de Jérusalem'. The novel is a diary of a pilgrim travelling to the Holy Land in autumn 2022 as part of a Catholic pilgrimage group. The purpose of the article is to identify the characteristics of contemporary non-fictional literary Christian pilgrimage discourse based on the literary analysis of the above mentioned novel. As the basic hypothesis it is supposed that the text of the novel is characterised by polydiscursivity, transtextuality and intermediality.

The analysis of recent studies and publications has made it possible to identify precedent texts of Christian pilgrimage discourse and describe it as eclectically combining the features of non-fiction literature discourse and religious discourse. Also, based on the analysis of scientific and theoretical sources, the authors of the article identify 'polydiscursivity', 'transtextuality' and 'intermediality' as characteristic features of contemporary literary discourse.

The literary analysis of E.-E. Schmitt's novel 'Le défi de Jérusalem' allows us to state the presence of polydiscursivity, transtextuality and intermediality in its text. Polydiscursivity in the novel is represented as the combination of the traditional literary non-fictional travelogue (pilgrimage) discourse and religious discourse, as well as the presence of elements of other types of discourse in the text, in particular religious scientific (theological), historical, philosophical, and psychological discourses. These discourses in the novel alternate, partially or completely overlap. In addition, the text of the novel reveals manifestations of transtextuality (in particular, in such varieties as paratextuality, intertextuality, metatextuality, hypertextuality, architecturality), as well as intermediality (in such forms as ekphrasis (of musical and artistic works), commentary and criticism (of architectural monuments); the presence of professional vocabulary (the fields of music, theatre, architecture are represented) and artistic techniques (elements of cinema poetry).

**Key words:** contemporary French literature, Eric-Emmanuel Schmitt, pilgrimage nonfiction discourse, polydiscursivity, transtextuality, intermediality

**Постановка проблеми.** Духовність і релігія традиційно займали належне місце в переліку найважливіших тем світової та європейської літератури. Про екзистенційну потребу у творах цієї тематики, свідчить, зокрема, той факт, що перші друковані видання в історії людства належали до розряду духовної літератури. Французький філософ Жак Дерріда на межі XX–XXI століть зазначав, що європейська література своїм виникненням багато в чому завдячує християнству, і констатував: «Складається враження, ніби одна з цілей сучасної літератури полягає в тому, щоб просити вибачення за забуття і зраду християнських витоків літератури, писемності...» [1, с. 60].

Одним із напрямів християнської літератури, які з часом дійсно зазнали забуття, є паломницька література. Проте й сьогодні, так само, як сімнадцять століть тому, тексти нефікційного християнського паломницького дискурсу знаходять свого читача. Саме тому дослідження дискурсивної специфіки сучасного паломницького роману-щоденника є водночас і складною, і цікавою науковою проблемою.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** в першу чергу дозволив виявити прецедентні тексти нефікційного християнського паломницького дискурсу. Найдавнішими нефікційними паломницькими творами вважаються: 1) так званий «Бордоський ітнерарій» (*Itinerarium Burdigalense*), латиномовний путівник, що стисло описує шлях до Святої Землі (Єрусалима) анонімного паломника з м. Бордо (333–334 pp.); 2) «Паломництво Егерії» (*Peregrinatio Aetheriae*) – опис подорожі до Святої Землі, здійсненої приблизно у 380 р. монахиною або заміжною жінкою на ім'я Егерія, уродженкою південної Галії або північної Іспанії; звіт про паломництво Егерії зберігся у формі листа, написаного вульгарною (просторічною) латиною до «сестер», тобто до рідних паломниці, або, можливо, до монахинь її монастиря; 3) дорожній щоденник мандрівника з П'яченці (Італія) до Єрусалима (570 р.) [1, с. 828–829].

Описи історичного шляху та сучасного стану розвитку християнського паломницького нефікційного літературного дискурсу в науково-теоретичній літературі дозволяють виокремити наступні його характерні риси: а) подорож (паломництво) як провідна тема твору; б) основні концепти, загалом притаманні подорожньому дискурсу: подорож (поїздка, паломництво), мандрівник (паломник), пригода (видатна подія), екзотика та місцевий колорит; в) основні жанри: путівник, щоденник, лист, агіографічний твір

(життє), автобіографічний твір (нарис, оповідання, роман); г) центральна роль автора-оповідача, його сприйняття реальності, його роздумів, ідей, почуттів; г) особлива стилістична манера: монологічність, простота й невимушеність стилю, іноді – дотепність, гумор, увага до окремих деталей; д) наявність та реалізація певних горизонтів очікування мандрівника-паломника, які, в свою чергу, зумовлюють формування та реалізацію горизонтів очікування читача [2; 3; 4].

Аналіз науково-теоретичних джерел дозволив також дійти висновку про те, що паломницькі нефікційні твори є одночасно текстами нефікційного літературного та релігійного дискурсів. Релігійний дискурс як різновид інституціонального дискурсу описано в роботах М. Яценко та О. Кім [5]. До ознак релігійного дискурсу дослідниці віднесли: 1) поділ учасників дискурсу на «агентів» та «клієнтів» (духовенство й миряни); 2) чітко окреслений хронотоп, храм як прототипне місце; 3) наявність мети та цінностей дискурсу (метою, зокрема, є заклик до віри й покаяння, розповсюдження віровчення); 4) наявність базових концептів: віра, Бог та інш.; 5) наявність текстових матеріалів (зокрема, прецедентних текстів); 6) лексичні і синтаксичні особливості дискурсу (наявність спеціальної «релігійної» лексики, яку деякі спеціалісти вважають різновидом соціального жаргону; 7) наявність певних дискурсивних формул тощо [5, с. 18].

Слід зазначити, що загалом дослідники сучасного літературного дискурсу констатують притаманність текстам цього дискурсу таких характеристик, як 1) полідискурсивність; 2) транстекстуальність; 3) інтермедіальність [2; 6; 7]. Деякі дослідники констатують полідискурсивність сучасної подорожньої літератури [8, с. 321]. Емпіричний аналіз змісту прецедентних текстів паломницького дискурсу («Паломництво Егерії», дорожній щоденник мандрівника з П'яченці) вказує на наявність в них елементів транстекстуальності та інтермедіальності (відсилки до євангельських подій, описи архітектурних споруд). Проте, загалом питання притаманності вказаних характеристик творам сучасного нефікційного паломницького дискурсу не є достатньо дослідженим.

**Постановка завдання.** *Об'єктом дослідження* обрано твір новітньої франкомовної літератури, автобіографічний роман Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» [9]. Опублікований в 2023 році, роман за формою є щоденником паломника, який восени 2022 р. подорожує Святою Землею, відвідуючи Віфлієм, Назарет, Капернаум, інші місця, пов'язані із життям Ісуса Христа, і, нарешті,

Єрусалим. *Предметом дослідження* є характеристики паломницького дискурсу в зазначеному творі.

**Мета статті** – на основі літературного аналізу автобіографічного роману Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» виявити характеристики сучасного нефікційного літературного паломницького дискурсу. Базовою гіпотезою дослідження є твердження про наявність в тексті роману ознак полідискурсивності, транстекстуальності та інтермедіальності. Для реалізації мети в роботі вирішено ряд *завдань*, а саме: 1) надано теоретичне визначення понять «полідискурсивність», «транстекстуальність» та «інтермедіальність»; 2) виявлено основні складові дискурсу паломництва в романі Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem»; 3) виявлено загальну представленість та конкретні форми полідискурсивності, транстекстуальності, інтермедіальності в тексті твору.

**Виклад основного матеріалу.** *Полідискурсивність* є складним явищем, яке визначають зокрема як аналог поліфонічності за М. Бахтіним або інтердискурсивності як «перемикання на іншу систему знання і актуалізацію іншого типу мислення, яка відбувається у свідомості комунікантів» [6, с. 60]. За визначенням дослідників розповсюдженим є чергування дискурсів в тексті одного твору, накладання і взаємопроникнення дискурсів, що підсилює загальний художній вплив [6, с. 60].

*Транстекстуальність* є ще однією характеристикою сучасного літературного дискурсу. Її дослідники вивчають зв'язки тексту із іншими текстами та позатекстовими реаліями. Автором терміну є французький літературознавець Ж. Женетт, який у своїй роботі «Палімпсести або література другого ступеню» («Palimpsestes, La littérature au second degré») виділив п'ять основних різновидів транстекстуальності: 1) паратекстуальність – як відношення тексту до позатекстового комплексу («перитексту»); 2) інтертекстуальність – співприсутність в тексті інших текстів у формі наслідування, цитат, аллюзій; 3) метатекстуальність – інтерпретація в тексті іншого тексту в формі коментарів або критики; 4) гіпертекстуальність – відношення між текстом-послідовником (гіпертекстом) і текстом-попередником (гіпотекстом); 5) архітекстуальність – зв'язок тексту із жанровим кодом [10].

*Інтермедіальність* як «внутрішньотекстова взаємодія у літературному творі семіотичних кодів різних мистецтв» [2, с. 210] або «спосіб кореляції мистецьких явищ, наявність у художньому творі елементів, транспонованих з інших

видів мистецтва» [7, с. 26] знаходиться в фокусі уваги багатьох сучасних дослідників [2; 7; 11]. Зокрема, деякі вітчизняні автори приділяють увагу питанню реалізації інтермедіальних стратегій в художніх творах [12; 13; 14]. Інтермедіальність як характеристика нефікційного прозового тексту, тематично не пов'язаного із сферою мистецтва, раніше не досліджувалася.

*Полідискурсивність* в романі Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» реалізується як послідовна зміна, паралельне використання та взаємонакладання ряду дискурсів: літературного, релігійного, науково-філософського, науково-історичного, психологічного.

Релігійний дискурс в романі присутній у двох основних його формах: релігійно-інституціональний (побутовий) і релігійно-науковий (богословський) дискурс. Ознаки християнського релігійного дискурсу як інституціонального (за М. Яценко та О. Кім) наведено вище. Усі вони наявні в тексті досліджуваного роману: 1) персонажі твору досить чітко поділяються на священство (зокрема, другорядним персонажем є сам Папа Римський), пересічних вірян і світських осіб; 2) хронотоп твору здебільшого є окресленим часом і маршрутом паломництва; 3) наявність мети та цінностей дискурсу (метою, зокрема, є заклик до віри, розповсюдження віровчення); 4) наявність базових концептів: віра, Бог, християнство; 5) зв'язок із прецедентними текстами дискурсу (Євангеліє, «Паломництво Егерії»); 6) лексичні і синтаксичні особливості дискурсу (наявність спеціальної «релігійної» лексики); 7) наявність певних дискурсивних формул (звернення «отець», «брат», «сестра»). Особливу увагу необхідно звернути на наявність у творі релігійної лексики, яку можна розподілити на групи за напрямками: релігійно-побутова, релігійно-історична, релігійно-догматична, літургічна, релігійно-архітектурна тощо.

Релігійно-науковий (богословський) католицький християнський дискурс у романі «Виклик Єрусалима» присутній у вигляді окремих елементів догматичного, екзегетичного, релігієзнавчого субдискурсів.

Догматичний субдискурс вербально реалізований у вигляді авторських роздумів щодо необхідності ментальної рецепції християнських догматів Боговтілення і Воскресіння. Сформулювавши питання для себе, і для читача наступним чином: «З одного боку, таємниця: як ми можемо зрозуміти, що Бог стає людиною? Що Він, будучи поза часом, виникає в часі? Що вічне одягається в ефемерне? Що трансцендентне перетворюється на

іманентне?... Інший бік таємниці: як ми можемо уявити, що людина воскресає після смерті, адже, за визначенням, смерть прирікає її на не виправний стан?» [9, с. 27], автор доходить висновку: «Втілення і Воскресіння є саме таємницею, а не загадкою. Загадка пропонує проблему, в якій є рішення; кожна загадка розв'язується. Таємниця порушує проблему, яка не знаходить розв'язки, і, як така, дає нам привід думати, і навіть краще – сподіватися... Людство розділене на тих, хто розгадує загадки, і тих, хто завмирає, прислухаючись до таємниці» [9, с. 212] (*тут і надалі переклад з французької наш. – Т. Ч., В. Ю.*). До речі, саме цей, догматичний аспект – роздуми автора на тему Боговтілення й Воскресіння високо оцінив в своїй післямові Папа Римський.

Екзегетичний субдискурс проявляється в роздумах автора щодо окремих євангельських сюжетів, коментарях до них, переказах Євангелія [9, с. 46, 76, 107–108, 155–156]. Слід зазначити, що автор надає коментарі також щодо інших книг Нового Заповіту, зокрема до книги Діяння Апостолів [9, с. 80]. Про знайомство автора із принципами християнської екзегетики свідчить його розповідь про видатного християнського екзегету й перекладача, св. Єроніма Стридонського [9, с. 74, 91].

Про наявність у творі елементів релігієзнавчого дискурсу свідчить зокрема вміння автора виокремити та співставити основні цінності авраамічних релігій: «повага – в юдеїв, любов – у християн, покіра – у мусульман» [9, с. 171], його здатність розрізняти регіональні різновиди християнства (північноєвропейське, східне) [9, с. 54; 75], його суперечка із Свідком Єгови [9, с. 83]; свідомо послідовна екуменістична світоглядна позиція автора: «Тричі священне місто, арена міжрелігійних розбіжностей, дає нам поживу для роздумів. Ми повинні братися один з одним. До відповідності саме цій місії Бог закликає нас – не важливо, чи є ми юдеями, чи християнами, чи мусульманами, чи агностиками. В Єрусалимі більше, ніж деінде, Бог спонукає нас до цього, Він не лише підштовхує нас до божественного, Він вміняє нам в обов'язок людяність з усім, що в ній є множинного, складного, схильного до гармонії. Бог – Отець? Отже, ми повинні думати про три монотеїстичні релігії як про братні. Чи зможемо ми одного дня впоратися з викликом Єрусалима?» [9, с. 174].

Елементами філософського дискурсу у творі є: а) відсилання до ідей провідних філософів, що розглядали проблематику атеїзму та віри в Бога (Платон, Дідро, Вольтер, Блез Паскаль); б) засто-

сування філософських концепцій детермінізму й релятивізму в контексті проблематики твору; в) авторські роздуми дискусійного характеру щодо дуалістичних понять: атеїзм та релігія, віра та розум, релігія та свобода особистості.

Історичний дискурс у творі представлений у формі численних історичних екскурсів [9, с. 32–33, 35, 64, 78–79, 81, 94, 119, 163–164]. Автор повідомляє читачеві, що, готуючись до написання своїх творів, він ретельно вивчає історичні факти (див., наприклад, [9, с. 78–79]), посилається на дані робіт церковних і світських істориків [9, с. 86, 100, 134–35], він також підкреслює факт свого знайомства із видатними істориками й археологами і обговорення з ними окремих важливих питань [9, с. 189–190, 198–199]. Використовуючи в романі елементи історичного дискурсу, автор претендує таким чином на певну історичну об'єктивність свого роману і, хоча й непрямо, вимагає серйозного, уважного ставлення до нього з боку інтелектуально розвиненого читача.

У творі присутні також елементи психологічного і, навіть, психіатричного субдискурсу. Автор розповідає читачеві про так званий «Єрусалимський синдром», психічний розлад, що вражає деяких мандрівників, він аналізує психологічне підґрунтя цього стану, і викладає власне бачення цієї проблеми, запропонувавши розрізняти хворобливі зміни стану людської свідомості і (за власним висловом автора) «осягнення трансцендентності», тобто контакт з містичною реальністю [9, с. 186–188].

Зазначені дискурси в романі чергуються (див., наприклад [9, с. 78–83]), частково перетинаються [9, с. 100–104], використовуються одночасно, підсилюючи загальний художній ефект [9, с. 94–96].

**Транстекстуальність.** У тексті роману наявні всі п'ять основних типів транстекстуальних зв'язків, що згадуються в роботах сучасних літературознавців, зокрема, в роботах французького літературознавця Ж. Женетта [11].

**Паратекстуальність** у романі присутня як наявність перітексту. Елементами перітексту є: ім'я та прізвище письменника, відомого читачеві як автор творів із релігійною та філософською тематикою й проблематикою; назва, що вказує на місце дії і водночас створює міні-інтригу, оскільки читач майже до кінця твору не розуміє, в чому саме полягає «виклик»; анотація твору від видавництва (розміщена на останній сторінці обкладинки, вона, зокрема, робить акцент на зв'язку твору із «Ніччю вогню», попереднім романом автора в жанрі автобіографічного тревелогу, і під-

креслює загальну для обох творів тему духовного пошуку); відсилка до післямови. Перітекст представлений також післямовою, написаною Папою Римським Франциском I. Післямова як елемент перітексту є особливо цікавою, оскільки вперше в історії католицизму Папа Римський виступає в якості рецензента світського літературного твору, розставляючи акценти в романі з позицій ортодоксального католицького християнського світогляду.

*Інтертекстуальність* у творі виражена у вигляді переказів Євангелія, алюзій до Євангельських текстів (наприклад, автор розмовляє з Єрусалимом, як свого часу це робив Христос; в тексті присутня алюзія на «каміння, що кричатиме»), алюзій на твори Ж. Верна [9, с. 123], А. де Сент-Екзюпері [9, с. 68], а також, ймовірно, на «Паломництво Егерії» та «Паломництво або Щоденник мага» П. Коельо. Крім алюзій, в творі наявні прямі цитати з творів Ж.-Б. Расіна [9, с. 79] і А. де Мюссе [9, с. 158].

Прикладом алюзії виступає, зокрема, історія молодого реюньйонця на ім'я Августин, що подорожує у складі паломницької групи, і розповідає супутникам про своє навернення до християнства [9, с. 48–49]. Його історія основними своїми елементами нагадує біографію відомого християнського святого, Блаженного Августина, автора першої нефікційної християнської автобіографічної оповіді під символічною назвою «Сповідь». Уведена в оповідь, алюзія, напевне, має проілюструвати той факт, що історія християнства не належить минулому, вона пишеться сьогодні, і ті, кого визнають святими майбутні покоління християн, можливо вже зараз живуть серед нас.

*Метатекстуальність* твору полягає в наявності в ньому авторських коментарів до Євангельських текстів (наприклад, [9, с. 46, 52, 54–55]), а подекуди – критики євангелістів як авторів ([9, с. 65, 106]). Різновидом метатекстуальності є автометатекстуальність, вона присутня в творі у вигляді описів процесу створення роману ([9, с. 88, 178–179]), автокоментування та автокорегування ([9, с. 84]).

*Гіпертекстуальність* (автогіпертекстуальність) присутня у творі у вигляді декларованого автором і подекуди підкреслюваного їм за допомогою окремих деталей зв'язку із гіпотекстом – автобіографічним романом-оповіддю «Ніч вогню». Обидва романи присвячені темі духовності й духовного пошуку, отже є тематично пов'язаними. Події «Ночі вогню» автор згадує в передісторії ([9, с. 24]), в середині ([9, с. 61]) та в фіналі «Виклику Єрусалима» ([9, с. 210]). Він проводить

паралель між кульмінацією «Ночі вогню» – ніччю, коли йому відкрилося існування Бога, і іншою ніччю, коли він відкрив для себе християнство як релігію любові. Він продовжує сюжетно-тематичну лінію містичних відкриттів як результату подорожі. Він переносить з сторінок «Ночі вогню» мотив дружби з провідником (в «Ночі вогню» його другом-гідом був туареґ Абайгур, в «Виклику Єрусалима» – ізраїльтянка марокканського походження Гіла [9; 15]). Автогіпотекстами (хоча й набагато меншою мірою) можуть вважатися романи автора «Темне сонце», «Оскар та Рожева пані», «Євангеліє від Пілата», до яких автор подекуди апелює в «Виклику Єрусалима» [9, с. 12–14, 18, 78–79, 84].

Нарешті, *архітекстуальність*, яку зазвичай розуміють як зв'язок тексту і жарового коду проявляється в романі як загальна відповідність канонам жанру. Так само, як паломники давнини, зокрема Егерія, оповідач в романі вирушає в подорож, не обтяжуючи себе зайвим багажем, взявши із собою Біблію, яку принагідно читає; він відвідує святі місця, кожне з яких сумлінно описує, навіть якщо (як у випадку з Мерідо) місце його не дуже цікавить, або не викликає особливих роздумів; він підтримує дружні стосунки із своїми супутниками; він виконує певні ритуальні дії, молиться, бере участь у богослужіннях. Однак, ми бачимо і деякі відхилення від традиції: автор подорожує за допомогою сучасних транспортних засобів, користується послугами гіда, сучасними засобами зв'язку. Автор відвідує не лише знакові для своєї релігії пам'ятні місця, але, як звичайний турист, не втрачає нагоди подивитися й на світські значущі об'єкти і навіть на сакральні локуси інших релігій, зазираючи, наприклад, у вікна мечетей ([9, с. 166]) – заняття, за яким важко уявити побожного християнського паломника середньовіччя. Отже, поруч із жанровими рамками паломницького дискурсу, в романі присутні й певні риси сучасного туристичного дискурсу.

Інтермедіальність в романі Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» виявлено у вигляді наступних міжмистецьких зв'язків:

1) **література та живопис:** в романі присутня згадка про всесвітньо відомих митців, які створювали картини на релігійні сюжети: Фра Анжеліко, Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Караваджо, Рубенса, Рембрандта, Далі [9, с. 23]; крім того, автор наводить опис (екфразис) відомого шедевра живопису – «Тайної вечері» Леонардо да Вінчі – потрактування якого підтверджує авторський погляд на євангельські події, що передували страті Ісуса Христа [9, с. 159–160];

2) **література й музика**: автор, як вказано в романі, отримав музичну освіту і знається на музиці; в тексті наведено опис (екфразіс) музичного твору – «Magnificat» Йоганна Себастьяна Баха, є згадки про інших композиторів (серед яких Ласс, Палестрина, Монтеверді, Шарпентьє, Вівальді, Брукнер, Пярт), що присвятили твори цій євангельській темі [9, с. 113–114], подекуди автор надає коментарі щодо музичного оформлення богослужінь [9, с. 122–123];

3) **література та архітектура**: в творі наявні численні описи пам'яток архітектури Святої Землі, серед яких базиліка Благовіщення, Церква першості апостола Петра, церква Блаженств, базиліка Преображення Господнього, базиліка Різдва Христового, церква Відвідин, Церква всіх націй, церква святої Вероніки; автор описує як зовнішній вигляд, так і інтер'єр вказаних храмів, дає характеристику творчої манери архітектора Антоніо Барлуцці, автора більшості вказаних архітектурних пам'яток [9, с. 53, 74, 113, 122, 144];

4) **література й театр**: автор є відомим драматургом тому подекуди події, що відбуваються на його очах, викликають в нього асоціації з театральним життям [9, с. 76, 126], а специфіку ставлення суспільства до арабо-ізраїльського конфлікту він пояснює, вживаючи театральну термінологію [9, с. 94–96];

5) **література та кіно**: в романі наявні елементи кінопоетики – монтажність, зміна ракурсів, увага до окремих деталей, візуальний символізм.

Таким чином, прийомами репрезентації інтермедіальності в тексті «Le défi de Jérusalem» є: 1) відсилка або згадка (певні митці або їх твори згадуються в тексті роману); 2) критика, коментар; 3) екфразіс (опис мистецького твору); 4) вживання спеціалізованої лексики з інших сфер мистецтва; 5) вживання художніх прийомів з інших сфер мистецтва.

**Висновки.** Літературний аналіз тексту роману Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» дозволяє констатувати наявність в творі ознак полідискурсивності, транстекстуальності та інтермедіальності. Полідискурсивність в романі реалізується як притаманність його тексту традиційних рис літературного нефікційного подорожнього та релігійного дискурсів, а також як наявність у творі елементів інших видів дискурсу, зокрема релігійно-наукового (богословського), історичного, філософського, психологічного дискурсів. Зазначені дискурси в романі чергуються, взаємодіють, частково перетинаються або використовуються одночасно, підсилюючи загальний художній ефект.

Під час дослідження у творі було виявлено прояви транстекстуальності (зокрема, такі її різновиди, як паратекстуальність, інтертекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність), а також інтермедіальності (в таких формах, як екфразіс (музичних та художніх творів), коментар, критика (щодо музичного оформлення богослужінь або архітектурних пам'яток); наявність професійних лексик (із сфери музики, театру, архітектури) та художніх прийомів (елементів кінопоетики).

Можна стверджувати, що і полідискурсивність, і транстекстуальність, і інтермедіальність є характеристиками християнського паломницького нефікційного літературного дискурсу і водночас дискурсотворчими стратегіями, свідоме використання яких в тексті роману «Le défi de Jérusalem» сприяє досягненню певних цілей в межах загального авторського задуму. Такими цілями, на наш погляд, є: а) самохарактеристика автора як непересічної, талановитої особистості; б) осучаснення паломницького дискурсу в досліджуваному романі; в) увиразнення нефікційного прозового тексту; г) популяризація християнського релігійного світогляду.

#### СПИСОК ВИКРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Oxford Handbook of Early Christian Studies. By Susan Ashbrook Harvey (ed.), David G. Hunter (ed.). Oxford: Oxford University Press. 2008. 1084 p.
2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: Підручник. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
3. Моштаг Є. С., Крохмаль А. М. Концептосфера мандрівного дискурсу сучасних українських тревелогів. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 19. Т. 1. С. 41–45.
4. Nonfictional prose (by Henri M. Peyre). URL: <https://www.britannica.com/topic/nonfictional-prose> (дата останнього звернення 02.01.2025).
5. Яценко М., Кім О. Релігійний дискурс як різновид інституціонального дискурсу. *Збірник тез I міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику і перспективи розвитку»*. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 17–20.
6. Мальцева В. В. Полідискурсивність як феномен конститування художнього тексту (на матеріалі сучасної російської прози): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Харків, 2020. 225 с.

7. Просалова В. Інтермедіальні аспекти новітньої української літератури. Монографія. Донецьк: ДонНУ, 2014. 154 с.
8. Шульгун М. Е. Метажанр подорожі в контексті перехідного художнього мислення (кінець XX – початок XXI століття): дис. ... докт. філол. наук : 10.01.06, 10.01.05 Київ, 2017. 485 с.
9. Schmitt É.-E. Le défi de Jérusalem: roman. Paris: Albin Michel, 2023. 218 p.
10. Genette G. Palimpsestes: La littérature au second degré. Paris, 1982. 467 p.
11. Лупак Н. Культурносеміотичний, медіатехнологічний, комунікативний підходи у дослідженні поняття «інтермедіальність». *Science Review*. 2019. № 6(23). С. 21–27.
12. Левицька О. Інтермедіальні стратегії у біографічних романах про художників (на матеріалі біографічних творів В. Домонтовича про Вінсента ван Гога та Ральфа Дутлі про Хаїма Сутіна). *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Збірник наукових праць (філологічні науки)*. 2021. № 18. С. 41–47.
13. Маценка С. Партитура роману: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 528 с.
14. Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєнної: монографія. Львів, 2018. 392 с.
15. Schmitt É.-E. La nuit de feu: roman. Paris: Albin Michel, 2015. 192 p.